

ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНИЙ РУХ В УКРАЇНІ

Конкретних історичних відомостей про первісне формування та розвиток фізичної культури на території України маємо обмаль. Можна лише здогадуватися, що в загальному руслі розвитку праукраїнської культури розвивалися і елементи тілесної культури з ознаками змагальності. Бо така багата культура, як Трипільська (4-2 тис. р. до н.е.), чи культура Скіфського царства (6-4 ст. до н.е.) не могли обходитися без системи фізичного виховання. Проте більш-менш доказові свідчення розвитку фізичної культури маємо вже з часів грецької колонізації Північного Причорномор'я. Археологами тут, як і повсюдно на узбережжі Чорного моря, виявлено спеціально споруджені арени, призначення яких — проведення атлетичних змагань, подібних до античних Олімпійських ігор.

Відтак у період Київської Русі сформувалася своєрідна система військово-фізичної підготовки, яка провадилася в сім'ї, у військових і освітніх закладах при монастирях. У системі військово-фізичної підготовки використовувалися національно-своєрідні засоби вишколу з використанням іноземних запозичень.

В Київській Русі не просто панував культ сили, але й поширювалися прообрази багатьох видів спорту: кінного спорту, стрільби з луку, боротьби навкулачки, бігу, стрибків, метань, плавання, веслування. Поєдинки були визнаним методом вирішення військових та правових конфліктів.

Військово-прикладне значення мала фізична культура і в добу Козаччини. На той час істотно розширився арсенал засобів фізичної культури. Велику популярність набули поєдинки на шаблях й інших видах холодної зброї, стрільба з вогнепальної зброї, спортивні ігри з м'ячем, метання.

Низка українських національних єдиноборств переживає сьогодні період відродження. Серед них бойовий гопак, спас, хрест. Указ президента України «Про розвиток козацтва в Україні», підписаний у 2001 році, створює сприятливу атмосферу для активного поширення та розвитку національних видів спорту.

Після втрати Україною незалежності, розвиток фізичної культури значною мірою залежав від держав-метрополій. На більшій частині українських земель, які входили до складу Росії, фізична культура розвивалася у тісному зв'язку з фізичною культурою всієї царської Росії.

Важливою подією загальноросійського, а передовсім українського значення, було проведення Всеросійських олімпіад — своєрідний резонанс на Ігри перших Олімпіад сучасності. Перша така олімпіада відбулася в Києві у 1913 році, де на той час вже було побудовано перший у Росії стадіон. Для організації та проведення Всеросійської Олімпіади було утворено діяльний Київський Олімпійський комітет. До початку Першої світової війни в Україні налічувалося біля 8 тисяч активних любителів спорту, об'єднаних у різні спортивні колективи чи клуби. Таких клубів налічувалося близько двохсот.

Воєнно-політичні події призупинили розвиток європейських тенденцій у спортивному русі України й згодом надовго змінили спортивне життя.

Після російської революції 1917 р., український уряд, незважаючи на короткий термін діяльності, намагався сприяти масштабному поступу фізкультурно-спортивного руху. За поки що документально непідтвердженими даними, уряд Української Народної Республіки спробував нав'язати контакти з МОКом щодо вступу України до цієї міжнародної організації. Проте військова агресія зі сторони більшовицької Росії і включення України до її складу (пізніше СРСР) знову

повернуло український фізкультурний рух в русло російської спортивної політики.

В складні 20-30-ті роки, в період «українізації» знову спостерігається активний розмах фізкультурно-спортивної роботи на **наддніпрянській Україні**. Починаючи з 1921 року проводяться Всеукраїнські олімпіади, згодом названі спартакіадами. Якщо на змаганнях Всеукраїнської спартакіади 1923 року брало участь 300 спортсменів, то вже у 1927 році на IV Спартакіаді понад 20 тисяч. На фінальні старти були запрошені представники деяких інших країн (німці, чехи). Зросла і спортивна майстерність українців, про що свідчать перші місця, які посіли збірні України на Всесоюзній спартакіаді в Москві у 1928 р. Відзначилися українські волейболісти, гандболісти, баскетболісти, ватерполісти, гімнасти.

Велике значення для кадрового забезпечення сфери фізичної культури мало заснування в Україні закладів фізкультурної освіти і науки: Державного інституту фізичної культури в Харкові (1931 р.) та технікумів фізичної культури в Києві, Одесі, Дніпропетровську, Луганську, Артемівську. З 1931 р. успішно функціонує Український науково-дослідний інститут фізичної культури.

З'являється спеціалізована спортивна преса, українською мовою друкуються правила змагань з видів спорту.

На жаль, організований на державному рівні голодомор (1931-1933 рр.) підірвав не тільки спортивний, але й генетичний потенціал українського народу.

Національно-культурне піднесення, як правило, супроводжується і піднесенням фізкультурно-спортивним. Яскравою демонстрацією цього твердження є події в **Західній Україні** на початку ХХ століття, коли світовий спорт вже окреслився як самостійне соціальне явище. Саме на цей період припадає початок організованого українського фізкультурно-спортивного руху в Галичині, Буковині та Закарпатті.

Ціла низка спортивних, гімнастично-пожежних, січових, пластових, туристичних товариств стає активним виразником українського національно-культурного руху. Поруч з товариствами «Просвіти», «Рідної школи», кооперативно-допомоговими товариствами, спортивно-руханкові осередки були істотним чинником національного пробудження. Нерідко під прапорами спортивних товариств консолідувалися і легалізувалися сили, натхненні національними ідеями, ідеями української державності.

Відомий ювілейний сокільський Шевченківський здвиг 1914 року за участі 14 тисяч соколів, який незважаючи на заборону властей відбувся у «польському» на той час Львові, вразив не тільки польську владу. Здвиг красномовно засвідчив хто є хто у Галичині.

В умовах іноземного панування українська молодь Західної України гартувала тіло і волю для єдиної мети — боротьба за незалежність рідного краю. Тому характерною ознакою багатьох спортивних товариств Галичини була їх очевидна мілітарна спрямованість. Фактичним проявом і результатом діяльності численних січових, сокільських, пластових та спортивних товариств стало унікальне явище національної історії — Українське Січове Стрілецтво.

Стрілецтво майже цілком складалося з юнаків, які пройшли фізичний, духовний та національний вишкіл у спортивних товариствах. Славою покрили себе імена вихованців сокільських чи спортивних товариств, такі як Сень Горук, Федь Черник, Клим Гутковський, Іван Косак, Омелян Гузар, Петро Франко, Роман Дашкевич та ін.

Лідерами військових формувань стали, насамперед, провідники спортивно-гімнастичного руху. Керівник Січей Кирило Триловський очолив Боеву Управу українського січового стрілецтва. Членами Управи стали голова «Сокола-Батька» проф. Іван Боберський і кошовий, створеного перед війною, товариства «Січові стрільці» Володимир Старосольський, командан-том Легіону Січових Стрільців було призначено Михайла Галу-Щинського — ініціатора й організатора Січей на Золочівщині та Рогатинщині. За умов відсутності вишколеного українського офіцерства, саме ці провідники спортивного і громадсько-культурного руху очолили й керували легендарною українською військовою формацією. V

Військового спрямування дотримувалися тіловиховні організації й пізніше, в 20—30-х роках. Рівно ж спортивне загартування пройшли багато лідерів та учасників національного руху 30—40-х років.

Діяльність українських спортивних товариств Галичини, Буковини, Закарпаття не можна розглядати у відриві від загального культурно-просвітницького руху. Як і чеському сокільству, українському було притаманно відкриття поруч з руханко-вими чи спортивними секціями, самодіяльних хорових гуртків, театральних груп, оркестрів, бібліотек. Власне з музичної комісії «Сокола-Батька» згодом постав вищий музичний інститут у Львові. Довкола спортивних товариств об'єднувалися передові діячі мистецтва, шкільництва, журналістики, церковні діячі. Певним чином зі спортивно-сокільським рухом в Західній Україні були пов'язані імена письменника Богдана Лепкого, композитора Дениса Січинського, географа Степана Рудницького, поета і композитора Романа Купчинського, етнографа Ярослава Пастернака, журналіста Івана Белея (редактор «Діла»), мовознавця Степана Смаль-Стоцького, лікаря Мар'яна Панчишина. Усіляко підтримував спортові і пластові товариства й митрополит Андрей Шептицький. Тобто, спорт на західноукраїнських землях був частиною і одночасно формуючим чинником української культури.

Внаслідок приєднання Галичини, Буковини та Закарпаття до колишнього Радянського Союзу в кінці 40-рр. самодіяльний народний спортивний рух в цих регіонах було організаційно знищено і позбавлено національного підґрунтя. Багато відомих спортивних діячів та спортсменів були репресовані чи навіть фізично знищені, подібно як і вся галицька наукова та культурна еліта.

Починаючи з 1939 р. спортивному рухові Західної України відводилася роль «інтернаціоналізації» населення, а безперечно високий рівень спортивних досягнень мав на меті прославити «переваги соціалізму».

Свою національну сутність спорт мав можливість проявляти протягом тривалого часу лише за межами УРСР, серед української еміграції. Тому український еміграційний спорт можна розглядати, як природне продовження довоєнного західноукраїнського спорту та спортивного руху періоду «золотого десятиліття» на Сході України.

Виразні заходи організованого **спортивного життя в еміграції** спостерігаються вже в часи інтернування українських вояків в роки Першої світової війни на територіях Польщі та Чехословаччини в таборах Німецького Яблінного, Йозефова, Ліберця.

Дещо пізніше організований український спорт виникає і за океаном. Так, в 1924 р. в Нью-Йорку, а згодом в Джерсі-Сіті та Нью-Арку (США) засновується спортивне товариство «Чорноморська Січ», яке успішно діє й донині.

Унікальною, хоч і маловідомою в Україні, сторінкою українського спорту є

розвиток спортивного руху серед українського населення в таборах для «переміщення осіб» (т. зв. «Ді-Пі») на територіях західних зон окупації Німеччини у перші повоєнні роки. У 1946 р. на території Німеччини та Австрії налічувалося більше 50-ти українських спортивних клубів. Це сторінка спортивної історії, якою по праву можемо пишатися. Бо який ще народ в умовах неволі і нестатків, гнаний і переслідуваний, проявляв таке життєлюбство, таку турботу про фізичний гарт і таку єдність фізичного і духовного.

І цей спортивний рух був не просто стихійним явищем з розряду розваг, а організованим і цілеспрямованим культурно-політичним чинником.

У 1945—1948 рр. на німецькій землі діяла Рада Фізичної Культури (РФК), як координуючий орган усього українського еміграційного спортивного життя. РФК затвердила нормативи «Відзнаки Фізичної Вправності» для визначення рівня фізичної підготовленості. За ініціативою РФК у 1947 році було проведено унікальну в своєму роді Олімпіаду — «Олімпіаду Ді-Пі». Це були міжнаціональні змагання біженців з України, Польщі, Білорусії, Югославії, Прибалтики.

З розселенням українських біженців у країни Європи, Америки та Австралії, український спортивний рух в еміграції набув нових організаційних форм. Відновлюючи чи заново створюючи українські спортові та пластові осередки за зразком і на традиціях західноукраїнського спортивного руху, еміграційний спорт ніколи не втрачав національного підґрунтя. Саме ця риса надавала йому (спортові) притягальної сили серед тисяч знедолених, гнаних війною і нуждою «переміщених осіб», які всупереч обставинам усвідомлювали себе нероздільною частиною Української нації.

Найвищим проявом розвитку українського спорту за межами України було створення на американському континенті в 1955 році Української Спортивної Централі Америки і Канади (УСЦАК), яка донині проводить цілеспрямовану координуючу роботу серед більшої частини українських спортивних клубів Америки та Канади. Спорт в умовах нинішнього еміграційного життя є вагомим чинником самовизначення українців, засобом протистояння асиміляційним процесам, дієвим виховним засобом. Тому так важливо, щоб до його організацій долучилися представники новітньої української еміграції.

Спортивний рух в Західній Україні, як і пізніше в еміграції, був вагомим явищем в історії українського відродження. Орієнтуючися на кращі зразки європейського спортивного руху, західноукраїнські спортивні товариства були глибоко національним за своєю суттю елементом культурно-просвітницького і національно-визвольного руху.

Органічне входження фізичної культури в загальний плин культурного життя народу, було джерелом його популярності і сили. Спорт, коли він розвивається на позиціях національної само усвідомленості, здатний підсилювати розвиток культури, а остання, в свою чергу, стимулює розвиток спорту. Це один з уроків з нашої вітчизняної спортивної історії, який належить засвоїти.

У нинішніх обставинах українська спортивна еміграція тісно співпрацює з спортивними організаціями України, активно сприяючи українським спортсменам в їх виступах на міжнародних змаганнях.

УСЦАК постійно й тісно співпрацює з НОКом України, надаючи збірним командам України значну організаційну і матеріальну допомогу. Саме завдяки сплаті УСЦАКом вступних внесків, українські спортивні федерації в дуже короткий

термін (1992 р.) були визнані міжнародними федераціями. Допомога надається в прийомі українських команд за кордоном, в їх зустрічах, розміщені, організації побуту і тренувань. У 2000 р. між Львівським інститутом фізичної культури і УСЦАКом укладено угоду про виділення 10-ти спеціальних стипендій для студентів ЛДІФК. УСЦАК передає в Україну велику кількість архівної документації з історії розвитку українського спорту, колекції марок «Підпільної пошти України» олімпійської тематики, чимало спеціалізованої англо- і україномовної літератури. Подібним чином діють і інші організовані структури західної української діаспори та окремі громадяни українського походження.

Що ж внесли українці у розвиток світового спорту, олімпізму як спортсмени, судді, тренери, організатори, науковці? Дехто взагалі заперечує будь-яку роль України перед світовим спортом, з уваги на те, що впродовж майже всієї дотеперішньої історії олімпійського руху, Україна не існувала як окрема держава. В кращому випадку визнається внесок українців у олімпійських здобутках інших держав.

Справді, українці, не маючи власної держави, не раз приносили славу державам-метрополіям, або країнам поселення, за збірні команди яких змушені були виступати: Австро-Угорщину, Росію, Румунію, Польщу, Чехословаччину, Латвію, США, Канаду, Австралію, Аргентину.

Радянський період для українських спортсменів був найбільш результативним і є добре відомим. З 1952 року, коли спортсмени СРСР вперше взяли участь в Іграх XV Олімпіади в Гельсінках, за радянські збірні команди на різних Олімпіадах виступали 639 спортсменів з України. Вони здобули 444 медалі: 196 золотих, 129 срібних і 119 бронзових.

Широко відомими у світі є імена уславлених українських спортсменів радянської доби: Марії Гороховської, Віктора Чукаріна, Лариси Латиніної, Бориса Шахліна, Леоніда Жаботинського, Валентина Манкіна, Валерія Борзова, Віктора Цибуленка, Павла Ледньова, братів Белоглазових, Зінаїди Турчиної, Олександра Шапаренка, Володимира Голубничого та багатьох інших. Але переліком імен цих спортсменів та їх товаришів не вичерпується список осіб, які мали причетність до великого спорту.

До піонерів сучасного олімпійського руху, без сумніву, відноситься Олексій Бутовський У 1894 році він брав участь в роботі міжнародного Атлетичного конгресу в Парижі, на якому було відновлено сучасні Олімпіади; був присутнім на Іграх I Олімпіади в Греції, зробив чимало для популяризації олімпійського спорту, фізичної культури серед співвітчизників. І хоч він вважався представником від Росії, варто мати на увазі, що О. Бутовський був уродженцем Полтавської губернії, походив із знатної української родини. У списках запрошених почесних гостей та учасників паризького конгресу значиться також прізвище киянина Дмитра Меленевського. На I Олімпіаду до Греції самотужки діставались атлети з Києва і Одеси. Неабиякі шанси на успіх в Афінах мав київський борець та стрілок Микола Ріттер, але з певних причин він не виступав на олімпійській арені.

Детальніші дані про участь українців у олімпійських змаганнях маємо, починаючи з 1912 р., коли в Іграх V Олімпіади у Стокгольмі вперше взяли офіційну участь команди Росії та Австро-Угорщини.

На VIII Олімпіаді в Парижі в складі польської команди було восьмеро спортсменів зі Львова. А в чеській збірній виступав колишній сотник Української

Народної Республіки гімнаст Андрій Фовицький. У цьому ж 1924 році на I зимових Олімпійських іграх в Шамоні виступав американець українського походження Валентин Білас (ковзани — 5000 м). Інший український американець Юрко Кояк (Коцай) на Іграх 1928 р. в Амстердамі з олімпійським та світовим рекордами переміг на 100-метровій дистанції в плаванні горілиць. Срібну нагороду на цій Олімпіаді здобув також син селян-емігрантів з Галичини Стефан Галайко, виступаючи за американську боксерську команду.

Під чужими прапорами виступали українці і в більш пізній час. Наприклад, за команду Румунії виступала гімнастка українського походження Надя Каманечі (Камінечна), володарка восьми олімпійських медалей, серед яких п'ять золотих. Інший легендарний «румун», Іван Пацяхін (Пацайкін) встановив своєрідний рекорд, ставши переможцем у веслуванні в каное на 5-ти (!) олімпіадах поспіль (з XIV по XVIII) і зібравши колекцію з 8-ми золотих олімпійських медалей. Було би нерозумно зараховувати Україні очки і медалі всіх країн, за які доводилося виступати вихідцям з України, але знати, що і українці мають чим гордитися потрібно.

Шлях до офіційного визнання України міжнародним спортивним співтовариством був довгим і складним. Перші спроби самостійного виходу українських спортсменів на Олімпійські ігри зроблені були в недовгий період української державності 1917-1918 рр. Друга спроба нав'язати контакти з Олімпійським організаційним комітетом була зроблена напередодні XI Олімпійських ігор в Берліні (1936 р.). На передолімпійському конгресі групою галицьких спортивних діячів (І. Боберський, С. Гайдучок) та українськими політичними й культурними діячами Німеччини було запропоновано культурну програму від українців, та висловлене прохання офіційної акредитацію спеціального кореспондента.

У 1940 році в час існування Карпатської України, пізніше збройно ліквідованої угорськими і німецькими фашистами, до Закарпаття, у столицю карпатської України — містечко Хуст, з'їжджалися спортсмени із Західної України з надією взяти участь в наступній Олімпіаді. Світова війна зруйнувала ці плани.

У повоєнний час тільки діячі української спортивної еміграції ще підіймали активний голос на захист незалежного українського спорту. Вони проводили пресові конференції, оприлюднювали заяви та звернення, проводили демонстраційні акції на Іграх Олімпіадах (Мюнхен-72, Монреаль-76), налагоджували контакти з діячами Міжнародного і Національних олімпійських комітетів. Ці зусилля не були марними. Врешті-решт тогочасний президент МОК американець Ейвері Брендедж підтвердив принципову можливість визнання НОК України, якщо такий буде створено. Далі естафету боротьби за створення НОК було продовжено в Україні.

В умовах так званої «перебудови» і нового піднесення національного відродження (кінець 80-х років) питання про самостійне представництво України на міжнародних змаганнях постало з новою силою. В 1989 році у Львові ефективно діяла ініціативна група за створення Українського національного олімпійського комітету, котра гостро ставила питання про надання українському спорту державницького і національного статусу. Після опублікування на сторінках газети «Львів спортивний» (спец, випуск газети «Ленінська молодь») статті Євгена Бобка «Чому Україна не бере участі в Олімпійських іграх», почалася ґрунтовна дискусія, яка з часом перейшла й на шпальти республіканської преси.

В деяких містах розпочався збір підписів за створення незалежного НОК

України. В короткий термін лише у Львові спортсменами було зібрано десятки тисяч підписів. Водночас у Києві при Управі Народного Руху України за ініціативою тодішнього голови Республіканської федерації санного спорту Валерія Шутого розпочав діяльність Український національний олімпійський комітет (УНОК). УНОК розгорнув бурхливе листування з міжнародними спортивними організаціями, зокрема з МОКом, домагаючись свого визнання.

І хоч подібне визнання на той час ще було малоімовірним, заходи УНОКу дещо прискіпили події в тодішніх владних кабінетах.

Уже в 1990 році відповідними державними органами управління галуззю фізичної культури і спорту України було розроблено перший проект Хартії Олімпійського Комітету України (ОКУ). Цей проект було запропоновано обговорити в регіонах. Проект Хартії був недосконалим, відстав від тодішньої політичної ситуації, яка наближала Україну до незалежності. Ця Хартія ще передбачала повну підлеглість ОКУ НОК СРСР. Завданням ОКУ, згідно з планами авторів проекту, мало бути підготовка спортивних резервів для збірних команд СРСР, а не самостійний виступ на міжнародних змаганнях.

Другий варіант Хартії, який було представлено Генеральній Асамблеї засновників НОК України, суттєво відрізнявся від першого проекту. Цю Хартію було затверджено Асамблеєю засновників НОК України 22 грудня 1990 р. Асамблея того ж дня обрала персональний склад і першого президента НОК України. Ним став дворазовий олімпійський чемпіон з легкої атлетики Валерій Борзов.

Саме з грудня 1990 року розпочалася діяльність НОКу України, хоча до його офіційного визнання МОКом залишалося ще більше року. Офіційне визнання НОК України відбулося 9 березня 1992 року. Відразу після заснування НОК України, було створено Олімпійську Академію України (8 березня 1991 р.).

Процес офіційного олімпійського визнання України супроводжувався входженням Національних спортивних федерацій України в міжнародні федерації і повністю завершився у 1992 році. Належність України до авторитетних спортивних держав світу було підкреслено у 1994 році членством у МОК тодішнього президента НОК України та міністра Мінмолодьспорту Валерія Борзова. У 2000 році членом Міжнародного Олімпійського Комітету став ще один видатний український олімпієць — легкоатлет із Донецька Сергій Бубка.

На XVI зимових Олімпійських іграх в Альбервіллі та на Іграх XXIV Олімпіади в Барселоні в 1992 р. спортсмени молоді української держави були позбавлені можливості виступати окремими командами. Провідні українські атлети виступали у складі «Об'єднаної команди країн СНД та Грузії». Блискуче проявили себе в Арбервіллі фігурист з Одеси Віктор Петренко та київський хокеїст Олексій Житник, які стали чемпіонами XVI зимових Олімпійських Ігор. На Іграх XXV Олімпіади в Барселоні (1992 р.) спортсмени України здобули загалом (в командних і особистих змаганнях) 40 медалей: 17 золотих, 14 срібних, 9 бронзових. Олімпійськими чемпіонами 1992 року стали українські представники Олег Кучеренко (боротьба), Олександра Тимошенко (художня гімнастика), Георгій Погосов (фехтування), Олена Жирко і Марина Ткаченко (баскетбол), Сергій Бебешко і Юрій Гаврилов (гандбол), Ольга Бризгіна і Людмила Джигалова (легка атлетика), Тетяна Гуцу, Тетяна Лисенко, Ігор Коробчинський, Рустам Шаріпов, Григорій Місютін (спортивна гімнастика).

Пам'ятним для історії українського спорту залишиться перший виступ

спортсменів України на міжнародній спортивній арені самостійною командою. Таким став блискучий дебют студентської збірної на змаганнях Всесвітньої Універсіади в Баф-фало (США, 1993 р.), де команда України посіла IV загальнокомандне місце.

У лютому 1994 року відбулися XVII зимові Олімпійські ігри в норвезькому місті Ліллегаммері, де вперше збірна України виступала незалежною командою в Олімпійських іграх. Золота медаль фігуристки Оксани Баюл, як і бронзова біатлоністки Валентини Цербе гідно увінчали перші старти України на зимових Олімпійських іграх.

Загалом 34 медалі (10-5-19) вибороли спортсмени незалежної України на Іграх XXVI Олімпіади в Атланті (США, 1996 р.). Перші золоті олімпійські медалі на літніх Олімпіадах здобули для України В'ячеслав Олійник (боротьба), Інеса Кравець (легка атлетика), Володимир Кличко (бокс), Тимур Таймазов (важка атлетика), Лілія Подкопаєва і Рустам Шаріпов (спортивна гімнастика), Ігор Матвієнко і Євген Браславець (вітрильний спорт), Катерина Серебрянська (художня гімнастика).

Варто зазначити про срібний успіх біатлоністки Олени Петрової в Нагано (XVIII зимові Олімпійські ігри, 1998 рік).

Ігри XXVII Олімпіади в австралійському Сіднеї (2000 рік) принесли Україні 35 олімпійських медалей (3 — 20 — 12), серед яких золоті — плавчиня Яна Клочкова (дві медалі) та стендовик Микола Мільчев.

Не надто невдалим виявився виступ українців на XIX зимових Олімпійських іграх у Солт Лейк Сіті (США, 2002 рік). Тільки три спортсмени здобули залікові очки неофіційного командного заліку, посівши 2 п'ятих і одне шосте місце (С. Кравчук — лижна акробатка; В. Шевченко — лижні перегони, Л. Лудан — санкарство).

Останні олімпійські успіхи України пов'язані з іменами переможців Ігор XXVIII Олімпіади 2004 року в Афінах. Серед них Яна Клочкова (плавання), Наталія Скакун (важка атлетика), Юрій Білоног (легка атлетика), Валерій Гончаров (спортивна гімнастика), Юрій Нікітін (стрибки на батуті), Олена Костевич (кульова стрільба), Іріні Мерлені та Ельбрус Тадеєв (боротьба).

В організаційних та фінансових справах НОКу України, державним органам управління спортом, Всеукраїнським спортивним федераціям істотно допомагає створений у діаспорі громадський комітет зі сприяння олімпійській підготовці і виступам атлетів України. Спортивні діячі та відповідні структури в Україні та в діаспорі завжди приязно і по-діловому вирішують важливі галузеві справи.

За період незалежності спортивні зв'язки українців із зарубіжними спортсменами і організаціями значно розширились. Чимала група команд і спортсменів, які раніше не мали виходу за кордон, тепер зважають хіба що лиш на фінансові обмеження. Спортсмени України, не враховуючи різноманітні міжнародні турніри, щороку беруть участь у понад 1 000 офіційних змаганнях. Проте перед українським спортом стоїть ціла низка складних проблем. Сформуємо їх за групами: організаційні, методичні, фінансово-матеріальні, морально-етичні.

Організаційні проблеми пов'язані з тим, що існуюча в нинішній Україні структура спорту майже повністю успадкована від колишнього Радянського Союзу. Ця структура залишається по суті авторитарною, вона зорієнтована значною мірою на переважно державне утримання спорту і вступає у протиріччя з економічними можливостями державного бюджету.

З іншого боку, негайна передача багатьох управлінських функцій громадським організаціям (федераціям) було б необачним кроком з огляду на їх фінансову і **організаційну неспроможність**. Окрім того, в Україні ще не прийшло нове покоління спортивних організаторів, здатних контактувати з міжнародними спортивними організаціями, входити в їхні організаційні структури, мати особисті надійні зв'язки, необхідні для швидкого вирішення питань в інтересах українського спорту. Навіть на рівні суддівства міжнародних змагань Україна має недостатнє представництво.

В розвитку багатьох видів спорту порушено **матеріальну основу**, оскільки велика кількість колишніх радянських спортивних баз олімпійської підготовки залишилися поза межами України. Є серйозні проблеми із високоякісним інвентарем, обладнанням, спортивною формою тощо.

Значна частина тренерів, що знаходиться нині при керівництві збірними командами України не має достатнього досвіду підготовки спортсменів до чемпіонатів світу і Олімпійських ігор, позаяк раніше займалася лише підготовкою резерву для збірних команд СРСР. До того ж доволі масового характеру набув **відплив кваліфікованих фахівців** спорту за межі України, де рівень їхньої оплати є значно вищим.

Існує і гостра **проблема національного порядку**, яка також залишилася Україні від імперії. Національні збірні команди України в етнічному, культурному і мовному плані переважно не є національними. А сам по собі високий рівень спортивних досягнень не обов'язково забезпечує спортові місцев культурі українського етносу і не робить його автоматично чинником національного відродження, якщо з нього вихолощені патріотизм і національна сутність. У цьому також криється одна із найскладніших морально-етичних проблем сучасного українського спорту.

Україна, в силу історичних причин, вступила в добу державотворення, коли національно-культурне піднесення не в однаковій мірі проявляється в різних її регіонах. Успішні виступи українських спортсменів на міжнародній арені впливають позитивно не тільки на світову громадську думку, але й сприяють консолідації й єднанню усїєї української нації.

У найближчому майбутньому в галузі фізичного виховання та спорту України потрібно вирішити такі завдання:

1. Реформувати систему фізичного виховання і спорту в Україні, фундаментально змінивши стосунки між державним органом управління галуззю і Національним Олімпійським Комітетом; між Федераціями з видів спорту і спортивними клубами; між особою, як суб'єктом фізичної культури і спортивними організаціями, покликаними служити людині.

2. Повернути українському спорту національний зміст, бо по справжньому народним і значить масовим, він може бути лише на власному історичному, культурному, мовному і економічному ґрунті.

3. Переглянути теорію і практику фізичної культури, виходячи з нових реалій сучасного життя в Україні, з врахуванням державотворчих завдань, які стоять перед фізкультурно-спортивним рухом.

4. Поліпшити кадрову ситуацію в спортивних структурах України, залучивши до роботи в них фахівців з відповідним рівнем підготовки і належним рівнем громадської та національної свідомості.

5. У процесі перебудови фізкультурно-спортивного руху, зберегти рівень спортивних досягнень, не допустити спаду результативності в різних видах спорту, по можливості утримати або й розширити матеріальну базу.

6. Спорт із справи в основному державних структур, має стати психологічно, економічно і організаційно справою всіх і кожного особисто. Зберегти та примножити власне здоров'я і фізичну досконалість може лише свідома, з активною життєвою позицією людина.

Більшість концептуальних ідей та поглядів на роль, організаційну структуру та завдання фізичної культури і спорту в Україні на період до 2016 року представлено в Національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту.

Цей важливий стратегічний документ містить вісім розділів:

I. Загальні положення.

II. Мета та завдання розвитку фізичної культури і спорту.

III. Фізичне виховання та масовий спорт (спорт для всіх) у формуванні здорового способу життя.

IV. Спорт вищих досягнень. Резервний спорт. Дитячо-юнацький спорт.

V. Економічна діяльність у сфері фізичної культури і спорту.

VI. Забезпечення розвитку фізичної культури і спорту.

VII. Міжнародна діяльність у сфері фізичної культури і спорту.

VIII. Очікувані результати.

Висновки

Таким чином, вивчення даної теми сприяє:

- розширенню уявлень студентів про основні історичні етапи становлення міжнародного спортивного руху та фізкультурно-спортивного руху в Україні;
- розкриттю основних проблем сучасного олімпійського руху і показує шляхи їх вирішення.

•

Контрольні питання

1. *Коли і як було відновлено сучасний олімпійський рух?*
2. *Що таке МОК? Коли він утворений і в чому полягає його діяльність?*
3. *Назвіть основні проблеми розвитку олімпійського руху сучасності.*
4. *В чому полягають історичні особливості розвитку фізичної культури в різних регіонах України?*
5. *Коли утворено НОК України і які його основні завдання?*
6. *Який внесок зробили українці у розвиток сучасного олімпізму?*
7. *Які проблеми розвитку фізичної культури в Україні Вам відомі?*